

Ana Babanın Psikolojik Kontrolü ile Gencin Yalnızlığı Arasındaki İlişkide Kişilerarası Güven İnancı ve Bağlanmanın Rolü

Deniz Kurt
Hacettepe Üniversitesi

Melike Sayıl
Hacettepe Üniversitesi

Yeliz Kındap Tepe
Cumhuriyet Üniversitesi

Özet

Araştırmanın amacı, bireyin anne ve babasından algıladığı psikolojik kontrol ile yalnızlık düzeyi arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkide kişilerarası güven inancı ile ebeveyn ve akrana bağlanmanın rollerini incelemektir. Araştırmanın örneklemini, 378 kız, 307 erkek olmak üzere toplam 685 üniversite öğrencisi ($Ort_{yas} = 19.85$, $S = 1.42$, $ranj = 17-25$) oluşturmuştur. Araştırma kapsamında Gençler için Kişilerarası Güven İnancı Ölçeği, Ebeveyn ve Akrana Bağlılığı Envanteri, Psikolojik Kontrol Ölçeği ve UCLA Yalnızlık Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın hipotezleri Yapısal Eşitlik Modeliyle ve her iki cinsiyet için sınanmıştır. Sonuçlar, algılanan psikolojik kontrolün kız ve erkeklerin yalnızlık düzeyini pozitif yönde yordadığını ve bu ilişkinin hem ebeveyne hem de akrana bağlanmayla kısmen açıklanabildiğini göstermiştir. Ebeveyne duyulan güvenin ise psikolojik kontrol ve yalnızlık arasındaki ilişkiyi açıklamadığı, sadece kızlarda akrana duyulan güvenin bu ilişkiyi kısmen açıkladığı bulunmuştur. Çalışmadan elde edilen sonuçlar, gencin ana baba ve arkadaşla bağlılığı ile arkadaşla güveninin, psikolojik kontrol ile bağlantılı yalnızlık hissinin zayıflamasında rol oynadığına dikkat çekmektedir.

Anahtar kelimeler: Psikolojik kontrol, kişilerarası güven inancı, bağlanma, yalnızlık

Abstract

The study intends to examine the relation between perceived parental psychological control and youth loneliness. In addition, it investigates the mediator roles of interpersonal trust belief in and attachment to parents and peers in these relationships. The sample of this study consists of 378 female and 307 male ($N = 685$) university students ($M_{age} = 19.85$, $SD = 1.42$, $range = 17-25$). The following measures were used in the study: Late Adolescent's Interpersonal Trust Belief Scale, Inventory of Parent and Peer Attachment, Psychological Control Scale, and UCLA Loneliness Scale. Structural Equation Model was used to test the research hypotheses. The results showed that perceived psychological control was positively predicted by university students' loneliness. The models which were conducted separately for females and males revealed that parent and peer attachment partially mediated the relation between perceived psychological control and late adolescents' loneliness. However, trust in mother and father did not account for the relation between perceived control and loneliness in any gender, although it was partially explained by trust in peers only for females. It was concluded that the negative influence of psychological control on late adolescent's loneliness might decrease to a certain extent with secure attachment to parent and peer, and trust in peers.

Key words: Psychological control, interpersonal trust belief, attachment, loneliness

Yazışma Adresi: Arş. Gör. Deniz Kurt, Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü, 06800 Beytepe Ankara

E-posta: denizkurt@hacettepe.edu.tr

Yazar Notu: TÜBİTAK Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Projeleri kapsamında desteklenmiş olan SOBAG 105K029 numaralı projeden üretilen bu çalışma ilk yazarın yüksek lisans tezinin bir parçasıdır. Projenin farklı aşamalarında önemli katkıları olan araştırmacılara (Doç. Dr. Asiye Kumru, Dr. Fatih Bayraktar, Dr. Gözde Özdikmenli-Demir) ve projenin gerçekleşmesini sağlayan öğrencilere, anne babalarına ve öğretmenlerine teşekkür ederiz.

Kişilerarası güven inancı ve bağlanma, gencin psikososyal işlevselliği açısından benzer öneme sahip iki kavramdır. Kişilerarası güven duygusu ve bu duygunun bireyin psikososyal işlevselliği açısından önemi çeşitli araştırmalarla ortaya konmuştur (Rotenberg ve ark., 2005; Rotenberg ve ark., 2004; Rotenberg, Boulton ve Fox, 2005). Benzer şekilde anne babaya ve akrana güvenli bağlanma da bireyin sağlığını ve işlevselliğini korumasında etkilidir (Armsden ve Greenberg, 1987; Rice, 1990). Gelişimsel olarak bakıldığında ise bu kavramların önemi, bebekliğin ötesinde özellikle yetişkin kimliğinin kazanıldığı; ayrışmanın, keşfin, bireysel karar alma ile yakınlık kurma ve yakın ilişkileri sürdürmenin öne çıktığı yıllar olan üniversite döneminde bir kez daha artmaktadır. İki kavramın da yaşam boyu işlevsellik açısından koruyucu olabildikleri literatürde uzun süredir vurgulanmakla birlikte, bu iki süreci bir arada ele alan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu kapsamda araştırmanın amacı, ebeveyn davranışlarıyla şekillenen kişilerarası güven ve bağlanma yapılarının, bu yapılar üzerinde bozucu etkisi olabilecek bir ebeveynlik uygulaması olarak psikolojik kontrolle olan ilişkisini incelemektir. İkinci olarak ise ebeveynlerden algılanan psikolojik kontrolle gençlik yıllarında psikososyal işlevsizliğin en belirgin işaretlerinden olan yalnızlık düzeyi arasındaki ilişkide kişilerarası güven inancı ve bağlanmanın aracı rolünü değerlendirmek-tir.

Bireyin anne babası, arkadaşı ve öğretmeni başta olmak üzere çevresinde kendisi için önemli olan kişilerle duyduğu güven olarak tanımlanan *kişilerarası güven*, toplumun temeli olarak kabul edilmektedir (Bernath ve Feshbach, 1995; Rotenberg, 2010; Rotenberg ve Cerda, 1995; Rotter, 1967). Kişilerarası güven duygusu, hem insanın işlevselliğinin önemli bir yönü, hem de sosyal işlevselliğin diğer yönlerini etkileyebilen bir olgu olarak değerlendirilmektedir (Rotenberg, 2010; Rotenberg ve ark., 2005). Rotter (1971), kişilerarası güveni, bireylerin ve grupların yazılı veya sözlü ifadesine dayanan (örn., söz vermeye) “genellenmiş beklenti” olarak tanımlar. Çocukların “kime güvenecekleri” kararını verirken, bir başkasının sözleri ve davranışları arasındaki tutarlılığa dikkat ettiklerini öne sürer (Rotter, 1967). Kişilerarası güven duygusu yüksek olan insanların yaşamlarında mutsuz olma ve çatışma yaşama olasılıklarının daha az olduğunu vurgulamaktadır (Rotter, 1967).

Rotenberg’e (1994; 2001; 2010) göre, kişilerarası güvenin “güvenirlilik” (reliability), “duygusal” (emotional) ve “dürüstlük” (honesty) olmak üzere üç yönü vardır. Güvenirlilik bir kişinin verdiği sözleri yerine getireceğine olan güven, duygusal yön bir kişinin duygusal açıdan zarar vermektan kaçınacağına olan güven (örn., eleştirmekten veya utandırmaktan kaçınacağına güvenme), dürüstlük ise bir kişinin doğru söyleyeceğine olan güven olarak tanımlanmaktadır.

Kişilerarası güven inancıyla ilgili yapılan çalışmalar sıklıkla çocukluk ve ergenliğin ilk dönemlerini kapsamaktadır. Çocuk ve ergenlerdeki güven inancının akademik başarı ve olumlu sosyal davranışlar ile pozitif yönde ilişkili olduğu ortaya koyulmuştur (Imber, 1973; Özdikmenli-Demir, Sayıl ve Kumru, 2006; Rotenberg ve ark., 2005; Wentzel, 1991). Kişilerarası güven inancının daha büyük yaş gruplarında ele alındığı araştırmalarda da kişilerarası güvenin psikososyal işlevsellik açısından önemi vurgulanmaktadır (Özdemir, 2010; Rotenberg, 1994; Rotenberg ve ark., 2010). Örneğin, 25 ayrı ülkeden yaşları 15-25 arasında değişen gençlerle yürütülen bir çalışmada, insanları, ülkedeki yasal sistemi, politikacıları ve parlamentoyu güven verici olarak algılama ile öznel iyilik hali arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu ortaya konmuştur (Özdemir, 2010).

Kişilerarası güven, bağlanmadan ayrı bir yapı olarak kavramlaştırılmış ve bu iki kavram arasındaki farklılık ortaya konmaya çalışılmıştır. Kişilerarası güven kavramı, bağlanma gibi yalnızca bakım verenle sınırlı olmayıp çeşitli hedeflere (örn., anne, akran vb.) duyulan güvenin kendine özgü doğasını içermektedir. Belirli bir hedef kişiye duyulan güvenin, o kişiyle etkileşimler sonucu ortaya çıktığı üzerinde durulmaktadır. Kişilerarası güven farklı temelleri olan çok yönlü bir yapı olarak değerlendirilmesi açısından da bağlanma kuramından farklılaşmaktadır (Rotenberg, 2010). Bağlanma kuramına göre, içsel çalışan modeller ebeveyn çocuk ilişkisine yönelik güveni içerir, ilişkiler için prototip görevi görür ve ileriki dönemlerde kurulan yakın ilişkileri etkiler (Bowlby, 1980; 1988). Araştırmacılar, ana baba ile kurulan güvenli bağların, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde de bireyi ve kurduğu ilişkileri etkilediğini ortaya koymuştur (Ainsworth, 1989; Bowlby, 1988). Özellikle üniversite yaşamının sosyal ve akademik zorluklarıyla karşılaşan birey için üniversitenin ikinci bir “yabancı ortam” olarak görülebileceği belirtilir (Kenny, 1987; 1990). Pek çok çalışma, ailelerine güvenli bağlanan öğrencilerin üniversitedeki sosyal, akademik ve duygusal uyumlarının daha iyi (Bradford ve Lyddon, 1993; Holmbeck ve Wandrei, 1993; Larose ve Boivin, 1998; Schultheiss ve Blustein, 1994), arkadaşlarıyla sosyal bağlılıklarının yüksek ve yalnızlık düzeylerinin düşük olduğunu göstermektedir (Blain, Thompson ve Whiffen, 1993; Brack, Gay ve Matheny, 1993).

Ergenlik yıllarında aile ile güvenli bağların önemi devam etmekle birlikte (Allen, Hauser, Bell ve O’Connor, 1994), akran ile destekleyici ilişkiler de bireyin uyumu üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin, üniversite öğrencileri üzerinde yürütülen bir çalışmada hem ebeveyn hem de akrana bağlanma ile psikososyal iyilik hali arasındaki ilişki incelenmiş, akranlarına bağlılığı yüksek olan ergenlerin benlik saygıları ile yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Armsden ve

Greenberg, 1987). Bununla birlikte ebeveyn ve akranla yakın ilişkilerin ergenin uyumu üzerinde benzer işlevlerinin olup olmadığı da incelenmektedir. Örneğin, Laible, Carlo ve Raffaelli (2000) ergenlik dönemindeki bireylerde anne baba ve akrana bağlanmayla, ergenin uyumu arasındaki ilişkiyi araştırmışlar, hem anne baba hem de akrana güvenli bağlananların en iyi uyumu sergilediklerini (düşük düzey saldırganlık ve depresyon); güvensiz bağlananların ise uyum açısından en kötü durumda olduklarını ortaya koymuşlardır. Ek olarak akrana güvenli bağlanan; fakat anne-babaya güvensiz bağlananların, akranlarına güvensiz bağlanan; fakat anne-babaya güvenli bağlanan grupla karşılaştırıldıklarında daha iyi uyum sergiledikleri görülmüştür. Üniversiteli gençler üzerinde yürütülen bir çalışmada ise, ebeveyne ve akrana bağlanma arasındaki ilişki ortaya konmuş ve her ikisinin de üniversite öğrencilerinin benlik saygısını pozitif yönde yordadığı görülmüştür (Bayraktar, Sayıl ve Kumru, 2009).

Bağlanma ve güvenin sağlıklı bir biçimde gelişiminde özellikle anne babayla olan etkileşim ve anne baba davranışlarının önemi vurgulanmaktadır (Bernath ve Feshbach, 1995; Bowlby, 1979; Erikson, 1963). Bu kapsamda ele alınabilecek ebeveynlik davranışlarından biri, ebeveyn kontrolünün evrensel olarak olumsuz etkilere sahip bir boyutu olarak vurgulanan psikolojik kontroldür (Soenens ve Beyers, 2012). Psikolojik kontrol, ebeveynin kendi amaç ve isteklerinin baskın olduğu, çocuğun kendini ifade etmesini engelleyen, psikolojik ihtiyaçlarına duyarlı olmayan, özerklik geliştirmesine ve bağımsızlığına müdahale eden davranış ve uygulamalar olarak tanımlanmaktadır (Barber ve Harmon, 2002; Pettit, Laird, Dodge, Bates ve Criss, 2001). Çalışmalar bu kontrol biçiminin, hem çocukluk hem de ergenlik döneminde özellikle uyum bozukluğu ve içselleştirme problemlerinin (depresyon, kaygı, yalnızlık) güçlü bir yordayıcısı olduğunu ortaya koymuştur (Barber, 1996; 1999; Barber ve Harmon, 2002; Soenens, Vansteenkiste, Luyten, Duriez ve Goossens, 2005).

Anne ve babadan algılanan psikolojik kontrol, anne-baba ve çocuk arasındaki ilişkileri de olumsuz yönde etkilemektedir (Barber, 1996; Barber ve Harmon, 2002). Psikolojik ve duygusal gelişime zarar veren, bireyin düşünce ve duygularına müdahale eden anne babalık davranışları, aile ve çocuk arasındaki psikoduygusal sınırları zedeleyerek ebeveynle güvenli bağlar kurmayı tehdit etmekte, bağımsız bir kimlik ve benlik gelişimine zarar vermektedir (Barber, 1996; Barber ve Harmon, 2002; Soenens ve Vansteenkiste, 2010). Yapılan araştırmalar, algılanan psikolojik kontrol ile aile-çocuk arasında güvensiz bağların gelişiminin ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Doyle ve Markiewicz, 2005; Karavasiliş, Doyle ve Markiewicz, 2003). Aile ile çocuk arasında kurulan bağlanma temsiliinin çocukların akran ilişkilerine de taşınabilmesi sebebiyle (Bowlby, 1980) algılanan

psikolojik kontrolün, çocukların akranlarıyla yakınlıklarına da zarar verebileceği belirtilir (Soenens ve Vansteenkiste, 2010). Ebeveyn tarafından uygulanan psikolojik kontrol aynı zamanda anne-babayla ilişkilerde güvenin gelişimine de zarar vermektedir. Ergenlerle yürütülen bir çalışmada, hem kız hem de erkekler için algılanan psikolojik kontrol ile anne ve babaya duyulan güven arasında olumsuz yönde bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur (Bayraktar, Özdikmenli-Demir ve Sayıl, 2008).

Gencin yalnızlık duygusu, bireyin kurduğu ilişkilerin çeşitlendiği, yakın ilişkilerin geliştirildiği ve kimlik alanlarında yoğun keşfin gerçekleştiği bir dönem olan üniversite yıllarında bu psikososyal görevlerin yerine getirilmesini engelleyebilmektedir (Cacioppo ve Patrick, 2008; Rotenberg ve Hymel, 1999). Bu görüşü destekler şekilde, yalnızlık düzeyi yüksek olan üniversite öğrencilerinin yalnızlık düzeyi düşük olan öğrencilere göre yaşam doyumlarının daha düşük olduğu bulunmuştur (Tuzgöl-Dost, 2007). Bir diğer çalışmada ise yalnızlığın intihar olasılığını yordayan güçlü bir değişken olduğu ortaya konmuştur (Durak-Batıgün, 2005). Gencin öznel yalnızlık hissinin artmasıyla da olumsuz kontrol uygulaması olarak bilinen psikolojik kontrol ilişkili bulunmuştur (Kındap, Sayıl ve Kumru, 2008).

Bu bilgiler ışığında çalışma kapsamında üniversite yıllarında anne babadan algılanan psikolojik kontrole gencin yalnızlık düzeyi arasındaki ilişki ve bu ilişkiyi açıklayıcı olası mekanizmalar olarak kişilerarası güven ve bağlanma kavramları ele alınmıştır. İki yapının gencin işlevselliğine yaptığı katkılar kadar, bu yapıların farklı bağlamlar içerisindeki rollerinin de önemli olacağı düşünülmüş ve bu amaçla gencin doğrudan etkileşimlerinin sürdüğü ebeveyn ve akran bağlamları ele alınmıştır. Kişilerarası güven, bağlanma, psikolojik kontrol ve yalnızlık düzeyinde literatürde gözlenen cinsiyet farkları sebebiyle araştırma hipotezleri kız ve erkekler için ayrı ayrı incelenmiştir. Bu kapsamda şu hipotez sıranmıştır: Ebeveynin psikolojik kontrolü gencin yalnızlık düzeyiyle pozitif yönde ilişkili olacaktır, ebeveyne/akrana güven ve ebeveyne/akrana bağlanmanın anılan ilişkide aracı rol oynaması beklenmektedir.

Yöntem

Örneklem

Bu araştırma, çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecinde ergenlerin sosyal gelişimlerinin incelendiği kapsamlı bir ergenlik dönemi projesinin üniversite örneklemi kapsamaktadır. Araştırmaya Ankara ve Bolu illerindeki üniversitelerin farklı bölüm ve sınıflarında eğitim gören 409'u kız (% 54), 345'i erkek (% 46) olmak üzere toplam 754 genç katılmıştır. Eksik ve yanlış doldurulmuş ölçek formları dışarıda bırakıldıktan sonra katılımcı sayısı 378 kız ve 307 erkek olmak üzere toplam

685 öğrenci olarak belirlenmiştir. Katılımcıların yaş ranjı 17-25 arasında olup, yaş ortalaması 19.85'tir ($S = 1.42$). Katılımcıların % 17'si üniversitede birinci, % 44'ü ikinci, % 26'sı üçüncü, % 8'i ise dördüncü yılları olduğunu belirtmişlerdir. Dört yıldan fazla süredir üniversitede bulunduklarını belirtenlerin oranı ise % 5'tir. Araştırmaya katılan gençlerin annelerinin % 65'i lise altı, % 21'i lise, % 14'ü ise lise üstü öğrenim derecesine sahiptir. Babaların ise, % 44'ü lise altı, % 26'sı lise, % 30'u ise lise üstü öğrenim derecesine sahiptir. Gençlerin % 4'ü ailelerini alt, % 13'ü ortanın altı, % 70'i orta, % 12'si ortanın üstü, % 1'i üst gelir grubuna ait görmektedir.

Veri Toplama Araçları

Gençler için Kişilerarası Güven İnancı Ölçeği (Late Adolescent's Interpersonal Trust Belief Scale).

Bu çalışma kapsamında Rotenberg ve arkadaşları (2005) tarafından anne, baba, öğretmen ve akran olmak üzere dört hedef kişi için güvenilirlik boyutu, duygusal boyut ve dürüstlük boyutlarında güveni değerlendirmek amacıyla geliştirilen Kişilerarası Güven İnancı Ölçeğinin, kültürlerarası bir çalışma kapsamında (Randall, 2007) ileri ergenlik dönemi için yeniden düzenlenen formu kullanılmıştır. Ölçekte 30 kısa öykü yer almakta (örn., "Emre babasına artık okuduğu bölüme devam etmek istemediğini söyler. Ona göre bu bölüm şu an kendisi için doğru bir tercih değildir. Ancak babasına, bu isteğinden annesine söz etmemesini söyler. Sizce babasının Emre'nin annesine bu durumdan bahsetmeme olasılığı nedir?") ve gençlerin öyküdeki altı çizili kişinin yerine kendilerini koyarak beş derece üzerinden (1 = hiç olası değil, 5 = çok yüksek olasılık) soruları yanıtlamaları istenmektedir. Orijinal ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ölçeğin geneli için .76, alt ölçeklerin iç tutarlık katsayıları ise güvenilirlik için .67, duygusal güven için .62, dürüstlük için ise .65'dir. Ölçeğin psikometrik özellikleri sözü edilen ergenlik dönemi projesi çerçevesinde sınanmış (Sayıl, Kumru, Bayraktar, Kındap ve Özdkimenli-Demir, 2008), Türk örnekleminde ölçeğin orijinalinde belirtilen 3 alt boyutun ayrışmadığı; ancak farklı hedeflere (anneye, babaya, öğretmene ve akrana) duyulan güven alt boyutlarının kullanılabileceği görülmüştür. Bu çalışma kapsamında ise, Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ölçeğin geneli için .90, anne için .71, baba için .68 ve akran için .69 olarak bulunmuştur. Ölçekten alınan yüksek puan hedef kişiye duyulan güven inancının yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Ebeveyn ve Akran Bağlılığı Envanteri (Inventory of Parent and Peer Attachment). Armsden ve Greenberg (1987) tarafından geliştirilen ölçek, ebeveyn ve akrana bağlılığı ölçeği birbirine benzer 12'şer maddeden oluşmakta (örn., "Anne/babam duygularıma saygı duyar" ve "Arkadaşlarım duygularıma saygı duyar") ve beş dereceli olarak (1 = hiçbir zaman, 5 = her zaman)

değerlendirilmektedir. Ölçekten alınan yüksek puan güvenli bağlanmayı göstermektedir. Ölçeğin geçerlik güvenirlik analizleri Kumru, Carlo ve Pope-Edwards (2004) tarafından yapılmış anne-baba ve akran bağlılığı alt ölçeklerinin iç tutarlık katsayısı sırasıyla .82 ve .74 olarak bulunmuştur. Ebeveyn ve akran bağlılığı alt ölçeklerinin bu çalışma kapsamındaki Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları ise sırasıyla .83 ve .75'tir.

Psikolojik Kontrol - Saymazlık Ölçeği (Psychological Control - Disrespect Scale, PCDS). Ebeveynlerin ergen üzerinde uyguladığı psikolojik kontrolü ölçmek amacıyla Barber, Xia, Olsen, Mcneely ve Bose (2012) tarafından gençlerden alınan bilgilerle kültürlerarası olarak geliştirilen 8 maddeden oluşan (örn., "Annem / babam bir birey olarak bana saygı duymaz – konuşma izin vermez, diğerlerini bana tercih eder") Psikolojik Kontrol - Saymazlık Ölçeği kullanılmıştır. Orijinal ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları .83 ile .90 arasında değişmektedir (Barber ve ark., 2012). Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Sayıl ve Kındap (2010) tarafından yapılmış, Barber ve arkadaşlarının elde ettiği faktör yapısına benzer ve ağırlıklı olarak kültürlerarası maddelerden oluşan yeni bir boyut elde edilmiştir. Ölçek dört dereceli olarak (1 = annemin/babamın özelliklerine hiç benzemiyor, 4 = annemin/babamın özelliklerine çok benziyor) değerlendirilmektedir. Ölçekten elde edilen yüksek puan anne ya da babanın psikolojik kontrol uygulamalarının yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ergen bildirimine göre anne formu için .85, baba formu için .89 olarak bulunmuştur. Bu çalışma kapsamında ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı hem anne hem de baba formu için .88'dir.

UCLA Yalnızlık Ölçeği (UCLA Loneliness Scale).

Russell, Peplau ve Cutrona (1980) tarafından geliştirilen ölçek, sosyal ilişkilerden alınan doyum değerlendiren 20 maddeden oluşmakta (örn., "Kendimi tek başıyaymıyım gibi hissediyorum") ve her bir madde dört derece üzerinden (1 = hiç yaşamam, 4 = sık sık yaşarım) değerlendirilmektedir. Ölçekten elde edilen yüksek puan bireyin yalnızlık düzeyinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .94 olarak bulunmuştur (Russell ve ark., 1980). Ülkemizde güvenirlik çalışması Demir (1989) tarafından yapılmış, Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .96 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ölçeğin kültürlerarası bir çalışma kapsamında (Randall, 2007) tekrar gözden geçirilerek oluşturulan 9 maddelik kısa formu (Revised UCLA Loneliness Scale) kullanılmıştır. Ölçeğin çalışma kapsamındaki Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .88'dir.

İşlem

Araştırmanın yürütülmesi aşamasında gerekli etik kurul izinleri alınmış, ölçekler anılan ergen projesi kap-

samında farklı bölümlerde okuyan öğrencilere sınıf ortamında ve en az bir hafta arayla iki farklı zamanda uygulanmıştır. Öğrencilere projenin kapsamıyla ilgili bilgi ve uygulamayla ilgili yönergeler verildikten sonra kimliklerinin gizli kalacağı ve gönüllülüğün esas alındığı belirtilmiştir. Öğrencilerden uygulama formlarına isim yazmamaları; fakat kendilerine ait uygulamaları birleştirebilmek amacıyla öğrenci numaralarını yazmaları istenmiştir. Veri toplama işlemi 2007-2008 Eğitim-Öğretim yılında gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Cinsiyet Farklılıklarıyla ilgili Analiz Sonuçları

Araştırma kapsamında incelenen değişkenlerin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediklerini belirleyebilmek amacıyla üç ayrı tek yönlü MANOVA yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda söz konusu değişkenler üzerinde cinsiyet temel etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur (Güven, $Wilks' \lambda = .95$; $F_{3,681} = 12.68$, $p < .001$, $\eta^2 = .05$; Bağlanma, $Wilks' \lambda = .99$; $F_{2,682} = 4.34$, $p < .05$, $\eta^2 = .01$; Psikolojik Kontrol, $Pillai's Trace = .98$; $F_{2,682} = 7.90$, $p < .001$, $\eta^2 = .02$). Kızların erkeklerle göre anne ($F_{1,683} = 31.04$, $p < .001$, $\eta^2 = .04$) ve babalarına ($F_{1,683} = 6.27$, $p < .05$, $\eta^2 = .01$) daha fazla güven duyduğu, ebeveynlerine ($F_{1,683} = 7.00$, $p < .01$, $\eta^2 = .01$) ve akranlarına ($F_{1,683} = 5.16$, $p < .05$, $\eta^2 = .01$) daha güvenli bağlandıkları; buna karşı erkeklerin kızlara göre anne ($F_{1,683} = 12.38$, $p < .001$, $\eta^2 = .02$) ve babalarından ($F_{1,683} = 10.72$, $p < .01$, $\eta^2 = .02$) daha fazla psikolojik kontrol algıladıkları görülmüştür. Akrana duyulan güven açısından cinsiyetler arasında herhangi bir farklılık elde edilmemiştir ($p > .05$). Gencin yalnızlık düzeyi açısından cinsiyet temel etkisi

erkeklerin ortalamasının ($Ort. = 2.20$, $S = .75$) kızların ortalamasından ($Ort. = 2.07$, $S = .67$) anlamlı olarak daha yüksek olduğunu göstermiştir, $t_{683} = -2.39$, $p < .05$, $\eta^2 = .01$. Araştırmada yer alan değişkenlerin Pearson korelasyon katsayıları, ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Araştırmada psikolojik kontrol ve gencin yalnızlık düzeyi arasındaki ilişkide ebeveyn ve akranı güven ile ebeveyn ve akranı bağlanmanın aracı rolünü test etmek için Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) kullanılmıştır. Analizlerde Lisrel 8.54 (Jöreskog ve Sörbom, 2003) programı kullanılarak kovaryans matrisleri oluşturulmuş ve en yüksek olasılık tahmini (maximum likelihood estimation) kullanılmıştır. Data incelendiğinde tek yönlü ve çok yönlü normallik sayılsızının sağlanmadığı görülmüş, bu nedenle asimptotik kovaryans matrisi kullanılmış ve Satorra-Bentler Ki Kare (SBS- χ^2 ; Satorra ve Bentler, 1994) değeri temel alınmıştır. Önerilen model ile verinin uyumu CFI, SRMR ve RMSEA ile değerlendirilmiştir. Modelin uyumuyla ilgili olarak χ^2 testinin örneklem büyüklüğüne duyarlı olması nedeniyle sd/χ^2 oranı ölçütü de dikkate alınmıştır. Marsh ve Hocevar'ın (1988) sd/χ^2 , 1/2'lik oranı iyi uyum olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca bu araştırma için kabul edilebilir uyum indeksleri CFI için .95 ve üzeri, SRMR ve RMSEA için .08 ve altı (Hu ve Bentler, 1999; Sümer, 2000) olarak belirlenmiştir. Model karşılaştırması için Satorra-Bentler Ki Kare farklılık testi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında aracı etkilerdeki düşüş Sobel testiyle değerlendirilmiştir (Sobel, 1982). Önerilen modellerin testinden önce, ölçüm modelleri kız ve erkeklerde ayrı ayrı sınanmıştır.

Ebeveyn Bağlamı Kapsamında Üretilen Ölçüm Modelleri. Ebeveyne Güven Modeli (EGM) kapsamında

Tablo 1. Bütün Değişkenlerin Pearson Korelasyon Katsayıları, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	1	2	3	4	5	6	7	8	Kız Ort. (S)	Erkek Ort. (S)
1. Anneye Güven	-	-.62***	.63***	.31***	.30***	-.20***	-.12*	-.22***	3.85 (.70)	3.55 (.69)
2. Babaya Güven	.60***	-	.56***	.33***	.21***	-.13*	-.12*	-.17**	3.30 (.69)	3.17 (.67)
3. Akranı Güven	.58***	.56***	-	.18**	.31***	-.10	-.06	-.23***	3.32 (.61)	3.26 (.61)
4. Ebeveyne Bağlanma	.30***	.34***	.23***	-	.38***	-.29***	-.44***	-.44***	3.77 (.66)	3.63 (.64)
5. Akranı Bağlanma	.24***	.30***	.26***	.43***	-	-.29***	-.37***	-.61***	3.81 (.52)	3.72 (.52)
6. Anne Psikolojik Kontrol	-.26***	-.14**	-.18**	-.42***	-.22***	-	.50***	.33***	1.18 (.32)	1.29 (.50)
7. Baba Psikolojik Kontrol	-.15**	-.32***	-.17**	-.42***	-.30***	.41***	-	.33***	1.23 (.42)	1.35 (.53)
8. Yalnızlık	-.20***	-.30***	-.26***	-.47***	-.71***	.27***	.33***	-	2.07 (.67)	2.20 (.75)

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Not. Değişkenlerin hepsi ergen bildirimidir. Tablonun alt yarısı kızlara; üst yarısı erkekleredir.

üretile ölçüm modelinin veri ile hem kızlarda [SBS_ χ^2 (11, $N = 378$) = 27.30, $p < .01$, CFI = .98, SRMR = .03, RMSEA = .06] hem de erkeklerde [SBS_ χ^2 (11, $N = 307$) = 16.89, $p = .11$, CFI = .99, SRMR = .03, RMSEA = .04] iyi uyum gösterdiği görülmüştür. *Ebeveyne Bağlanma Modeli (EBM)* kapsamında üretilen ölçüm modelinin de veri ile hem kızlarda [SBS_ χ^2 (17, $N = 378$) = 26.51, $p = .07$, CFI = .99, SRMR = .03, RMSEA = .04] hem de erkeklerde [SBS_ χ^2 (17, $N = 307$) = 35.31, $p < .01$, CFI = .98, SRMR = .04, RMSEA = .06] iyi uyum gösterdiği görülmüştür. Hem kızlar hem de erkeklerde EGM ve EBM için bütün faktör yükleri anlamlı olup EGM için kız ve erkeklerde sırasıyla .53-.93 ve .69-.89; EBM için kız ve erkeklerde sırasıyla .62-.94 ve .60-.87 arasında değişmektedir.

EGM için üretilen ölçüm modelindeki gizil değişkenler arasındaki yapısal korelasyonlar incelendiğinde, kız ve erkeklerde ebeveynin psikolojik kontrolünün aracı değişken olan ebeveyne güven ile negatif (sırasıyla $r = -.41$, $p < .001$; $r = -.26$, $p < .001$); yalnızlık ile pozitif yönde (sırasıyla $r = .47$, $p < .001$; $r = .50$, $p < .001$); ebeveyne güvenin ise yalnızlıkla negatif yönde (sırasıyla $r = -.34$, $p < .001$; $r = -.26$, $p < .001$) ilişkili olduğu görülmüştür. EBM için üretilen ölçüm modelindeki gizil değişkenler arasındaki yapısal korelasyonlar incelendiğinde, kız ve erkeklerde ebeveynin psikolojik kontrolünün aracı değişken olan ebeveyne bağlanma ile negatif (sırasıyla $r = -.65$, $p < .001$; $r = -.54$, $p < .001$); yalnızlık ile pozitif yönde (sırasıyla $r = .50$, $p < .001$; $r = .47$, $p < .001$); ebeveyne bağlanmanın ise yalnızlıkla negatif yönde (sırasıyla $r = -.49$, $p < .001$; $r = -.49$, $p < .001$) ilişkili olduğu görülmüştür.

Akran Bağlantı Kapsamında Üretilen Ölçüm Modelleri. Erkekler için akrana güvenin anne ve babadan algılanan psikolojik kontrolle ilişkili olmaması sebebiyle (bkz. Tablo 1) AGM modelinin ölçüm ve yapısal eşitlik modelleriyle testi yalnızca kızlar için gerçekleştirilmiştir. Üretilen ölçüm modelinin veri ile [SBS_ χ^2 (7, $N = 378$) = 5.50, $p = .60$, CFI = 1.00, SRMR = .02, RMSEA = .00] iyi uyum gösterdiği görülmüştür. *Akrana Bağlanma Modeli (ABM)* kapsamında üretilen ölçüm modelinin de veri ile hem kızlarda [SBS_ χ^2 (17, $N = 378$) = 19.90, $p = .28$, CFI = 1.00, SRMR = .02, RMSEA = .02] hem de erkeklerde [SBS_ χ^2 (17, $N = 307$) = 34.69, $p < .01$, CFI = .98, SRMR = .04, RMSEA = .06] iyi uyum gösterdiği görülmüştür. AGM ve ABM için bütün faktör yükleri anlamlı olup AGM için kızlarda .59-1.00; ABM için kız ve erkeklerde sırasıyla .51-.89 ve .53-.86 arasında değişmektedir.

AGM modelindeki yapısal korelasyonlar incelendiğinde, kızlarda ebeveynin psikolojik kontrolünün yalnızlık ile pozitif yönde ($r = .49$, $p < .001$); aracı değişken olan akrana güvenin yalnızlıkla negatif yönde ($r = -.28$, $p < .001$) ve ebeveynin psikolojik kontrolünün aracı de-

ğişken olan akrana güvenle negatif yönde ($r = -.27$, $p < .001$) ilişkili olduğu görülmüştür. ABM modelindeki yapısal korelasyonlar incelendiğinde ise, kız ve erkeklerde ebeveynin psikolojik kontrolünün aracı değişken olan akrana bağlanma ile negatif (sırasıyla $r = -.46$, $p < .001$; $r = -.51$, $p < .001$); yalnızlık ile pozitif yönde (sırasıyla $r = .49$, $p < .001$; $r = .49$, $p < .001$); akrana bağlanmanın ise yalnızlıkla negatif yönde (sırasıyla $r = -.83$, $p < .001$; $r = -.70$, $p < .001$) ilişkili olduğu görülmüştür.

Yapısal Eşitlik Modeli Sonuçları: Doğrudan ve Aracı Etki Modelleri

Araştırmada psikolojik kontrol ve gencin yalnızlık düzeyi arasındaki ilişkide ebeveyn ve akrana güven ile ebeveyn ve akrana bağlanmanın aracı rolü test edilirken Holmbeck'in (1997) prosedürü izlenmiştir. Bu kapsamda ilk adımda psikolojik kontrol ve yalnızlık düzeyi arasındaki doğrudan yol incelenmiştir. İkinci adımda aracı değişken (örn., ebeveyne güven) modele eklenmiş ve psikolojik kontrol ile yalnızlık düzeyi arasındaki yol önce sıfıra eşitlenmiştir. Üçüncü adımda bu yol serbest bırakılmıştır. Son adımda ise psikolojik kontrol ile yalnızlık arasındaki yolun sıfıra eşitlendiği model ile bu yolun serbest bırakıldığı model Ki Kare Anlamlılık Testine göre karşılaştırılmıştır.

Kız ve Erkeklerde Doğrudan Etki Modeli. Psikolojik kontrol ve yalnızlık düzeyi arasındaki ilişki kız ve erkekler için ayrı ayrı yapılan analizle incelenmiş, hem kızlarda [SBS_ χ^2 (4, $N = 378$) = 4.18, $p = .38$, CFI = 1.00, SRMR = .02, RMSEA = .01] hem de erkeklerde [SBS_ χ^2 (4, $N = 307$) = 9.06, $p = .06$, CFI = .99, SRMR = .03, RMSEA = .06] model ile verinin iyi uyum gösterdiği görülmüştür. Psikolojik kontrol kızlarda yalnızlıktaki varyansın % 24'ünü, erkeklerde ise % 25'ini açıklamaktadır. Psikolojik kontrol hem kızlarda hem de erkeklerde yalnızlığı pozitif yönde ($\beta_{\text{kız}} = .49$, $p < .001$; $\beta_{\text{erkek}} = .50$, $p < .001$) yordamaktadır.

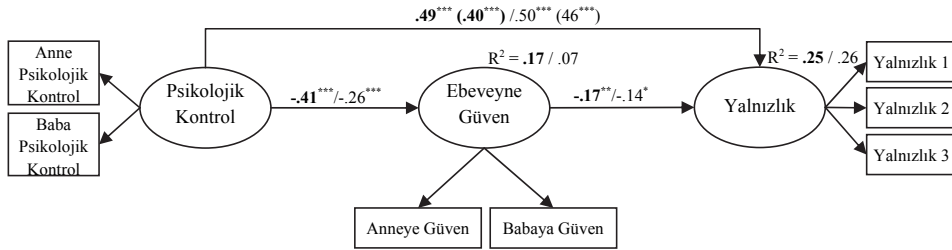
Ebeveyne Güven ve Ebeveyne Bağlanmayla İlgili Aracı Etki Modelleri. Hem EGM hem de EBM için yapılan analizler incelendiğinde, psikolojik kontrol ve yalnızlık düzeyi arasındaki doğrudan yolun analize eklenmediği modelin uyumunun söz konusu yolun eklenmediği modelin uyumundan anlamlı olarak daha iyi olduğu görülmüş (EGM-Kız, χ^2 (1) = 21.16, $p < .05$; EGM-Erkek, χ^2 (1) = 27.06, $p < .05$; EBM-Kız, χ^2 (1) = 8.71, $p < .05$; EBM-Erkek, χ^2 (1) = 6.36, $p < .05$) ve doğrudan yolun analize eklendiği modellerin kullanılmasına karar verilmiştir. Elde edilen sonuçlar bu modellerin veri ile iyi uyum gösterdiğini ortaya koymaktadır [EGM-Kız, SBS_ χ^2 (11, $N = 378$) = 27.30, $p < .01$, CFI = .98, SRMR = .03, RMSEA = .06; EGM-Erkek, SBS_ χ^2 (11, $N = 307$) = 16.89, $p = .11$, CFI = .99, SRMR = .03, RMSEA = .04; EBM-Kız, SBS_ χ^2 (17, $N = 378$) = 26.31, $p = .07$, CFI = .99, SRMR = .03, RMSEA = .04; EBM-Erkek, SBS_ χ^2

(17, $N = 307$) = 35.31, $p < .01$, CFI = .98, SRMR = .04, RMSEA = .06].

Psikolojik kontrol ve yalnızlık düzeyi arasındaki yol her iki modelde de hem kızlar hem de erkekler için anlamlıdır (sırasıyla, $\beta_{\text{EGM-kız}} = .40$, $p < .001$; $\beta_{\text{EGM-erkek}} = .46$, $p < .001$; $\beta_{\text{EBM-kız}} = .31$, $p < .001$; $\beta_{\text{EBM-erkek}} = .28$, $p < .001$). EGM ve EBM için kız ve erkeklerde elde edilen ilişkiler ve gizil değişkenlerde açıklanan varyans değerleri sırasıyla Şekil 1 ve Şekil 2’de gösterilmiştir. Sonuçta EGM modeli kapsamında psikolojik kontrol ve yalnızlık arasındaki ilişkinin hem kızlarda hem de erkeklerde sırasıyla .49’dan .40’a ve .50’den .46’ya düştüğü; ancak bu düşüşün anlamlı olmadığı görülmüş, hem kızlarda hem de erkeklerde psikolojik kontrol ve yalnızlık arasındaki ilişkiye ebeveyne güvenin aracılık etmediği bulunmuştur. EBM modeli kapsamında psikolojik kontrol ve yalnızlık arasındaki ilişkinin hem kızlarda hem de erkeklerde sırasıyla .49’dan .31’e ($z_{\text{kız}} = 2.85$, $p < .01$)

ve .50’den .28’e ($z_{\text{erkek}} = 3.36$, $p < .001$) düştüğü ve bu düşüşün anlamlı olduğu görülmüş, hem kızlarda hem de erkeklerde psikolojik kontrol ve yalnızlık arasındaki ilişkiye ebeveyne bağlanmanın kısmi olarak aracılık ettiği bulunmuştur.

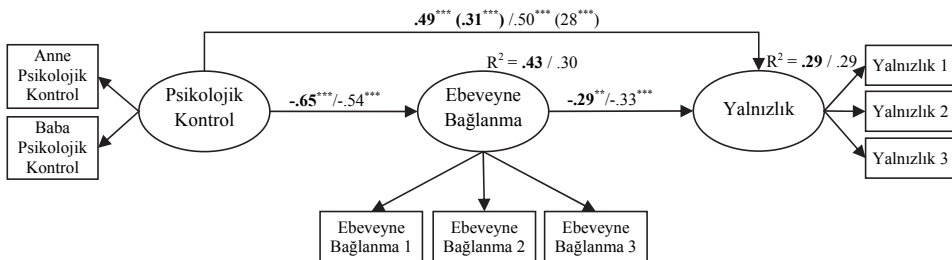
Akrana Güven ve Akrana Bağlanmayla ilgili Aracı Etki Modelleri. Hem AGM hem de ABM için yapılan analizler incelendiğinde, psikolojik kontrol ve yalnızlık düzeyi arasındaki doğrudan yolun analize eklendiği modelin uyumunun söz konusu yolun eklenmediği modelin uyumundan anlamlı olarak daha iyi olduğu görülmüş (AGM-Kız, $\chi^2(1) = 26.77$, $p < .05$; ABM-Kız, $\chi^2(1) = 4.61$, $p < .05$; ABM-Erkek, $\chi^2(1) = 3.78$, $p = .05$; ABM için erkeklerde sınırda anlamlıdır) ve doğrudan yolun analize eklendiği modellerin kullanılmasına karar verilmiştir. Elde edilen sonuçlar bu modellerin veri ile iyi uyum gösterdiğini ortaya koymaktadır [AGM-Kız, SBS_ $\chi^2(7, N = 378) = 5.50$, $p = .60$, CFI = 1.00, SRMR

Şekil 1. Ebeveyne Güven Aracı Etki Modeli

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

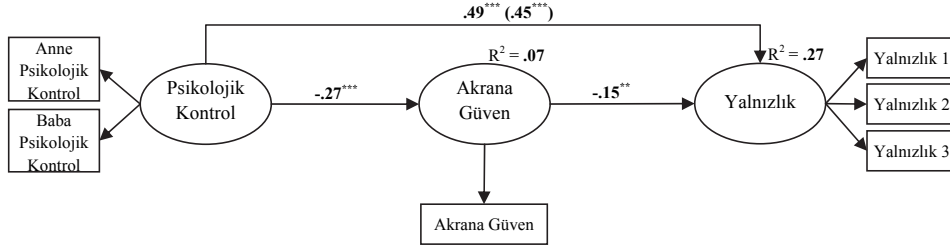
Not. Sırasıyla kız ve erkekler için standardize edilmiş katsayılar.

Şekil 2. Ebeveyne Bağlanma Aracı Etki Modeli

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

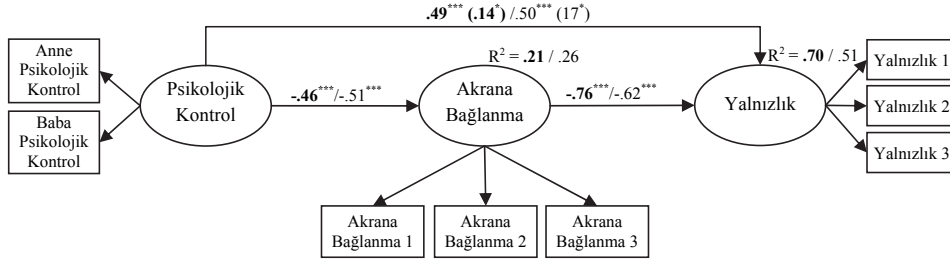
Not. Sırasıyla kız ve erkekler için standardize edilmiş katsayılar.

Şekil 3. Akrana Güven Aracı Etki Modeli

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Not. Sırasıyla kız ve erkekler için standardize edilmiş katsayılar.

Şekil 4. Akrana Bağlanma Aracı Etki Modeli

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Not. Sırasıyla kız ve erkekler için standardize edilmiş katsayılar.

= .02, RMSEA = .00; ABM-Kız, SBS_ χ^2 (17, $N = 378$) = 19.90, $p = .28$, CFI = 1.00, SRMR = .02, RMSEA = .02; ABM-Erkek, SBS_ χ^2 (17, $N = 307$) = 34.69, $p < .01$, CFI = .98, SRMR = .04, RMSEA = .06].

Psikolojik kontrol ve yalnızlık düzeyi arasındaki yol her iki modelde de anlamlıdır (sırasıyla, $\beta_{AGM-kız} = .45$, $p < .001$; $\beta_{ABM-kız} = .14$, $p < .05$; $\beta_{ABM-erkek} = .17$, $p < .05$). AGM ve ABM için kız ve erkeklerde elde edilen ilişkiler ve gizil değişkenlerde açıklanan varyans değerleri Şekil 3 ve Şekil 4'te gösterilmiştir. Sonuçta AGM modeli kapsamında psikolojik kontrol ve yalnızlık arasındaki ilişkinin kızlarda .49'dan .45'e ($z_{kız} = 2.24$, $p < .05$) düştüğü ve bu düşüşün anlamlı olduğu görülmüş, kızlarda psikolojik kontrol ve yalnızlık arasındaki ilişkiye akrana güvenin kısmi olarak aracılık ettiği bulunmuştur. ABM modeli kapsamında psikolojik kontrol ve yalnızlık arasındaki ilişkinin hem kızlarda hem de erkeklerde sırasıyla .49'dan .14'e ($z_{kız} = 5.00$, $p < .001$)

ve .50'den .17'ye ($z_{erkek} = 4.47$, $p < .001$) düştüğü ve bu düşüşün anlamlı olduğu görülmüş, hem kızlarda hem de erkeklerde psikolojik kontrol ve yalnızlık arasındaki ilişkiye akrana bağlanmanın kısmi olarak aracılık ettiği bulunmuştur.

Tartışma

Araştırmanın betimsel analiz sonuçları incelendiğinde, üniversite örnekleminde kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre anne ve babalarına daha fazla güven duydukları, ebeveyn ve akranlarına daha güvenli bağlandıkları ve anne babalarından daha az psikolojik kontrol algıladıkları bulunmuştur. Elde edilen bu bulgular literatürde cinsiyet farkının incelendiği araştırmaların bulgularıyla tutarlı gözükmemektedir (Armsden ve Greenberg, 1987; Barber, 1996; Cavell, Jones, Runyan, Constantine-Pagge ve Velasquez, 1993; Imber, 1973; Kindap, 2011;

Laible ve ark., 2000; Lapsley, Rice ve FitzGerald 1990; Özdikmenli-Demir ve ark., 2006; Rice, FitzGerald, Whalley ve Gibbs, 1995; Rotenberg, 1995; Rotenberg ve ark., 2005; Schultheiss ve Blustein, 1994; Shek, 2005; 2007). Bununla birlikte, araştırma kapsamında akrana duyulan güven açısından kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu bulgu, akrana duyulan güven açısından kızların lehine sonuçlar elde edilen bulgularla örtüşmemekle birlikte söz konusu çalışmaların genellikle çocukluk ve ergenliğin ilk ve orta dönemlerinde yürütülen çalışmalar olduğu görülmektedir (Özdikmenli-Demir ve ark., 2006; Rotenberg, 1995; Rotenberg ve ark., 2005; Rotenberg, MacDonald ve King, 2002). Üniversite yıllarında arkadaş ilişkilerinde cinsiyete bağlı ayrımlar çok daha zayıflıyor olabilir. Araştırmada erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla yalnızlık düzeylerinin daha yüksek olduğu ve elde edilen sonuçların literatürle tutarlı olduğu görülmüştür (Russell ve ark., 1980).

Hatırlanacağı gibi ilk olarak *ebeveyne güvenin* psikolojik kontrol ve yalnızlık düzeyi arasındaki ilişkide açıklayıcı rolü ele alınmıştır. Ebeveynden algılanan psikolojik kontrolün gencin yalnızlık düzeyiyle pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, psikolojik kontrolün ergenin içselleştirme sorun davranışlarının güçlü bir yordayıcısı olduğu yönündeki bulgularla tutarlılık göstermektedir (Barber, 1996; 1999; Barber ve Harmon, 2002; Soenens, Vansteenkiste, Duriez ve Goossens, 2006; Soenens, Vansteenkiste, Goossens, Duriez, Niemiec, 2008; Soenens ve ark., 2005). Bu bulgu aynı zamanda üniversite yıllarında yeni ve yakın ilişkiler geliştirmekte olan gencin ebeveyninden algılayacağı benliğe yönelik kontrolün gencin işlevselliği üzerinde hala olumsuz etkiler yaratabildiğini ortaya koymasından da ilginçtir. Bununla birlikte, kızlarda ve erkeklerde ebeveynden algılanan psikolojik kontrolle gencin yalnızlık düzeyi arasındaki ilişkiye ebeveyne güvenin aracılık etmediği bulunmuştur. Bu kapsamda kişilerarası ilişkilerde önemli bir rol oynayan güven faktörünün üniversitedeki gencin arkadaşlarıyla ya da önemli diğer yetişkinlerle olan ilişkisinde önem kazanabileceği ve bu yolla gencin uyumuyla ilişkili olabileceği düşünülebilir. Örneğin, üniversite yıllarında özellikle öğretim üyesinin önemli bir sosyalleştirme aktörü olduğu görülmektedir (Black ve Deci, 2000; Clifton, Perry, Adams-Stubbs ve Roberts, 2004; Özdikmenli-Demir, 2009). Dolayısıyla, üniversite öğretim üyesiyle kurulan ilişkilerin (örn., üniversite öğretim üyesine duyulan güven) bu süreçteki rolünün incelenmesi, üniversiteli gencin psikososyal ve akademik işlevselliğine katkı sağlayan faktörlerin anlaşılmasını sağlayabilir.

İkinci olarak *ebeveyne bağlanmanın* söz konusu ilişkideki açıklayıcı rolü değerlendirilmiş, hem kızlar hem de erkeklerde psikolojik kontrol ve yalnızlık arasındaki ilişkiye ebeveyne bağlanmanın kısmi olarak aracılık

ettiği bulunmuştur. Üniversite yıllarında kendini görece daha özerk algılayan genç için ebeveynin kendiliği kontrol eden uygulamaları onu yalnızlaştırabilmekte ve eğer ebeveynle görece güvenli bir bağlanma ilişkisi mevcut ise ebeveynin psikolojik kontrolünün etkisi zayıflayabilmektedir. Ancak bir çalışmada, algılanan kontrolle gencin işlevselliği arasındaki ilişkinin güvenli bağlanmayla açıklanmadığı ortaya konmuştur (Doyle ve Markiewicz, 2005). Söz konusu çalışmada, beklentilerin tersi yönde elde edilen bu bulgu, yöntem sorunlarıyla açıklanmış olmakla birlikte bu çalışma kapsamında elde edilen bulgularla örtüşmemesi kültürlerarası bazı farklılıklarla da açıklanabilir. Türkiye'deki aile yapısı karşılıklı duygusal bağlılık modeliyle tanımlanmakta ve sözü edilen modelde sıcaklık oldukça önemli bir öge olarak karşımıza çıkmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1996). Doğu kültürlerinde gözlenen duruma benzer şekilde ergenlerle yapılan bir çalışmada, Türk ailelerinde de ebeveynin sıcaklığının kontrol ile birlikte görülebildiği ortaya konmuştur (Güngör, 2008). Ana babalığın genellikle sıcaklık ve yakınlığı da içerdiği kültürümüzde, ebeveynle kurulan güvenli bağlar, ebeveynden algılanan psikolojik kontrolün olumsuz etkilerini azaltıyor olabilir. Algılanan kontrolle yalnızlık düzeyi arasındaki ilişkinin kısmen ebeveyne bağlanma ile açıklanabilmesi arada başka koruyucu mekanizmaların da olduğunu düşündürmektedir.

Ebeveyn bağlanmasına ek olarak araştırma kapsamında akran bağlamı da değerlendirilmiş; *akrana güvenin* koruyucu rolü ele alınmıştır. Kızlarda psikolojik kontrol ile yalnızlık arasındaki ilişkiye akrana güvenin kısmi olarak aracılık ettiği bulunmuştur. Bu ilişkinin sadece kızlar için elde edilmesi kızların erkeklerle göre daha ilişkisel olmasıyla, kurdukları ilişkilerde yakınlığa ve desteğe daha fazla önem vermeleriyle ve çocukluk döneminden itibaren erkeklerle kıyasla yakın ilişkiler kurmaya daha fazla eğilimli olmalarıyla açıklanabilir (Buhrmester ve Furman, 1987; Rotenberg ve ark., 2002). Hatırlanacağı gibi, ebeveynin psikolojik kontrolü ile ergenin yalnızlık düzeyi arasındaki ilişkiye ebeveyne duyulan güvenin aracılık etmediği bulunmuştur. Ebeveyne güvenli elde edilmeyip sadece kızlar için akrana güvenle elde edilen bu ilişki, daha önce açıklandığı gibi hem akranın ebeveyn karşısındaki görece önemine hem de cinsiyet rollerine bağlı olabilir. Ergenlik dönemindeki araştırmalar özellikle kız öğrenciler için, akrana duyulan güvenin önemli olduğunu göstermektedir (Özdikmenli-Demir ve ark., 2006; Rotenberg, 1995; Rotenberg ve ark., 2005; Rotenberg ve ark., 2002). Bu nedenle kızlarda, akrana duyulan güvenin ebeveynden algılanan kontrolün olumsuz etkilerini bir ölçüde azaltabileceği; erkeklerde ise psikolojik kontrolün gencin yalnızlığıyla doğrudan ilişkili olduğu söylenebilir.

Akrana bağlanmanın aracı rolüyle ilgili bulgularda ise, hem kızlarda hem de erkeklerde psikolojik kontrol

ve yalnızlık arasındaki ilişkiye akrana bağlanmanın kısmi olarak aracılık ettiği bulunmuştur. Akran modelinde ortaya çıkan bu örüntünün ebeveyn modelinde ortaya çıkan örüntüyle oldukça benzer olduğu görülmektedir. Çalışmalar, akrana bağlanmanın ebeveyn bağlanma kadar ergen uyumunun güçlü bir yordayıcısı olduğunu ortaya koymaktadır (Armsden ve Greenberg, 1987; Laible ve ark., 2000). Laible ve arkadaşları (2000) anne-baba ve akrana bağlanmanın ergenin uyumunda benzer işlevlerinin olduğunu göstermiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar, yetişkinliğe geçmekte olan bireylerin, benliğe müdahaleci nitelikte algıladıkları ebeveyn kontrolünün, yalnızlık hissindeki artışla bağlantılı olabileceğini ve hayatında önemli yeri olan aile ve akran bağlamından birinde var olan güvenin ve güvenli bağların koruyucu rolünü ortaya koymuştur. Ancak araştırma bazı sınırlılıklara da sahiptir. Araştırmanın ilk sınırlılığı verilerin tek bir kaynaktan (sadece gençlerden) toplanmış olmasıdır. Bu kapsamda ileride sınanacak modeller ebeveyn ve akrandan elde edilen verilerle desteklenebilir. Algılanan psikolojik kontrolle yalnızlık arasındaki ilişki sadece kişilerarası güven ve bağlanmayla açıklanmaya çalışılmıştır. Anılan ilişkiyi açıklamada yardımcı olacağı düşünülen ebeveynliği (örn., ebeveyninden algılanan destek ve yakınlık) ve arkadaşlığa (örn., arkadaşlığın niteliği) ait diğer değişkenlerin modele eklenmesi sınanan modeli zenginleştirebilir. Araştırma kapsamında gencin psikososyal işlevsizliğinin göstergelerinden biri olan yalnızlık düzeyi ele alınmıştır. Yalnızlık sosyal ve duygusal yalnızlık olarak iki boyutta da ele alınabilmektedir (Weiss, 1974). Sosyal yalnızlık sosyal bütünleşmenin sağlanamaması, duygusal yalnızlık ise bağlanmanın sağlanamaması olarak nitelendirilmektedir. Bu çalışmada kullanılan yalnızlık ölçeği bu ayrıştırmaya imkan vermemiştir; ancak ileride yapılacak olan araştırmalarda kişilerarası güven ve bağlanma yapılarının gencin sosyal ve duygusal yalnızlığıyla olan ilişkileri değerlendirilebilir. Araştırmanın deseni enlemesine kesitseldir; yapılacak boyamsal araştırmalarla, ebeveynliğin temel güven duygusu ve bağlanmanın oluşumuna ve bunların da gencin işlevselliğine katkısı gelişimsel olarak değerlendirilebilir. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı ise kişilerarası güveni değerlendirmek için kullanılan ölçme aracının, sağlam bir kuramsal temeli olmakla birlikte güvenilirliğinin düşük olmasıdır.

Çalışmadan elde edilen sonuçlar, psikolojik kontrolün gencin yalnızlık düzeyi üzerindeki olumsuz etkilerinin kısmen ebeveyn ve akrana bağlanma ve kısmen de akrana güven yoluyla azaltılabileceğini göstermiştir. Bununla birlikte her ne kadar bu araştırma, kişilerarası güven ve bağlanma değişkenlerini karşılaştırmak amacıyla aynı model içinde sınama yoluna gitmemiş olsa da elde edilen bulgular, kişiler arası ilişkilerde karşdakine duyulan güven hissinden ziyade karşdakiyle kurulan

derin duygusal bağların olumsuz ana babalığın etkilerini daha güçlü bir şekilde azaltılabildiğini göstermektedir. Güven duygusuyla ilgili bulgular iki farklı duruma işaret edebilir. Bağlanma, güven hissine göre yakın ilişkilerde gerçekten daha önemli olabilir ya da bireyci kültürlerde tanımlanmış olan kişilerarası güven kavramı, görece daha toplulukçu bir kültür için uygun olmayabilir. Örneğin bu kültürlerde güvenin, sadakat, karşılıklılık, aidiyet ve emniyet gibi duygulara karşılık gelen daha farklı bir anlam taşıdığı önerilmiştir (Rothbaum ve Trommsdorff, 2007).

Sonuç olarak araştırma, yetişkinliğe geçiş yılları olan üniversite yıllarında bile gencin işlevselliğinin anne ve babadan algılanan psikolojik kontrolden olumsuz biçimde etkilenebileceğini, kişinin hayatında kendisi için önemli olan bireylere duyduğu güvenin ve bu bireylerle kuracağı güvenli bağların özellikle yalnızlık hissini azaltmadaki önemini ortaya koymaktadır.

Kaynaklar

- Ainsworth, M. D. (1989). Attachment beyond infancy. *American Psychologist*, 34, 932-937.
- Allen, J. P., Hauser, S. T., Bell, K. L. ve O'Connor, T. G. (1994). Longitudinal assessment of autonomy and relatedness in adolescent-family interactions as predictors of adolescent ego development and self-esteem. *Child Development*, 65, 179-194.
- Armsden, G. ve Greenberg, M. (1987). The inventory of parent and peer attachment: Individual differences and their relationship to psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 16, 427-454.
- Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development*, 67, 3296-3319.
- Barber, B. K. (1999). Political violence, family relations, and Palestinian youth functioning. *Journal of Adolescent Research*, 14, 206-230.
- Barber, B. K. ve Harmon, E. L. (2002). Violating the self: Parental psychological control of early adolescents and adolescents. B. K. Barber, (Ed.), *Intrusive parenting: How psychological control affects children and adolescents* içinde (15-52). Washington, DC: American Psychological Association Press.
- Barber, B. K., Xia, M., Olsen, J. A., Mcneely, C. A. ve Bose, K. (2012). Feeling disrespected by parents: Refining the measurement and understanding of psychological control. *Journal of Adolescence*, 35, 273-287.
- Bayraktar, F., Özdikmenli-Demir, G. ve Sayıl, M. (2008). Ebeveyn duyulan güvenin psikolojik kontrol ve zorbalığa maruz kalma arasındaki aracı rolünün incelenmesi. II. *Psikoloji Lisansüstü Öğrencileri Kongresinde* sunulan sözel bildiri, Ankara Üniversitesi Psikoloji Bölümü, Ankara.
- Bayraktar, F., Sayıl, M. ve Kumru, A. (2009). Liseli ergenler ve üniversiteli gençlerde benlik saygısı: Ebeveyn ve akrana bağlanma, empati ve psikolojik uyum değişkenlerinin rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 48-63.
- Bernath, M. S. ve Feshbach, N. D. (1995) Children's trust: Theory, assessment, development and research directions. *Applied and Preventative Psychology*, 4, 1-19.
- Black, E. A. ve Deci, L. D. (2000). The effects of instructors' autonomy support and students' autonomous motivation

on learning organic chemistry: A self-determination theory perspective. *Science Education*, 84, 740-756.

Blain, M., Thompson, J. ve Whiffen, V. (1993). Attachment and perceived social support in late adolescence: The interaction between working models of self and others. *Journal of Adolescent Research*, 8, 226-241.

Brack, G., Gay, M. ve Matheny, K. (1993). Relationships between attachment and coping resources among late adolescents. *Journal of College Student Development*, 34, 212-215.

Bradford, E. ve Lyddon, W. J. (1993). Current parental attachment: Its relation to perceived psychological distress and relationship satisfaction in college students. *Journal of College Student Development*, 34, 256-272.

Bowlby, J. (1979). *The making and breaking of affectional bonds*. London: Tavistock.

Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss: Loss, separation and depression (Cilt 3)*. New York: Basic Books.

Bowlby, J. (1988). *A secure base: Parent-child attachment and healthy human development*. New York: Basic Books.

Buhrmester, D. ve Furman, W. (1987). The development of companionship and intimacy. *Child Development*, 58, 1101-1113.

Cacioppo, J. T. ve Patrick, W. (2008). *Loneliness: Human nature and the need for social connection*. New York, NY: Norton.

Cavell, T., Jones, D., Runyan, R. D., Constantin-Page, L. ve Velasquez, J. (1993). Perceptions of attachment and adjustment of adolescents with alcoholic fathers. *Journal of Family Psychology*, 7, 204-212.

Clifton, R. A., Perry, R. P., Adams-Stubbs, C. ve Roberts, L. W. (2004). Faculty environments, psychosocial dispositions, and the academic achievement of college students. *Research in Higher Education*, 45, 801-828.

Demir, A. (1989). UCLA Yalnızlık Ölçeğinin geçerlik ve güvenirliği. *Türk Psikoloji Dergisi*, 7, 14-18.

Doyle, A. B. ve Markiewicz, D. (2005). Parenting, marital conflict, and adjustment, from early to mid-adolescence: Mediated by adolescent attachment style? *Journal of Youth and Adolescence*, 34, 97-110.

Durak-Batıgün, A. (2005). İntihar olasılığı: Yaşamı sürdürme nedenleri, umutsuzluk ve yalnızlık açısından bir inceleme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 16(1), 29-39.

Erikson, E. H. (1963). *Childhood and society* (2. baskı). New York: Norton.

Imber, S. C. (1973). Relationship of trust to academic performance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 28, 145-150.

Güngör, D. (2008). The meaning of parental control in migrant, sending, and host communities: Adaptation or persistence? *Applied Psychology: An International Review*, 57, 397-416.

Holmbeck, G. N. (1997). Toward terminological, conceptual, and statistical clarity in the study of mediators and moderators: Examples from the child-clinical and pediatric psychology literatures. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 65, 599-610.

Holmbeck, G. N. ve Wandrei, M. L. (1993). Individual and relational predictors of adjustment in first-year college students. *Journal of Counseling Psychology*, 40, 73-78.

Hu, L. ve Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1-55.

Jöreskog, K. G. ve Sörbom, D. (2003). *LISREL 8.54 for Windows [Computer Software]*. Lincolnwood, IL: Scientific

Software International, Inc.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). *Family and human development across cultures: A view from the other side*. NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Karavasilis, L., Doyle, A. B. ve Markiewicz, D. (2003). Associations between parenting style and attachment to mother in middle childhood and adolescence. *International Journal of Behavioral Development*, 27, 153-164.

Kenny, M. E. (1987). The extent and function of parental attachment among first-year college students. *Journal of Youth and Adolescence*, 16, 17-27.

Kenny, M. E. (1990). College seniors' perceptions of parental attachments: The value and stability of family ties. *Journal of College Student Development*, 31, 39-46.

Kındap, Y. (2011). Kendini Belirleme Kuramı temelinde ergenlikte destekleyici ebeveynlik, akademik ve sosyal uyum ve kendini belirleme düzeyi arasındaki ilişkilerin boylamsal olarak incelenmesi. *Yayınlanmamış doktora tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Kındap, Y., Sayıl, M. ve Kumru, A. (2008). Anneden alınan kontrolün niteliği ile ergenin psikososyal uyumu ve arkadaşlıkları arasındaki ilişkiler: Benlik değerinin aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23(61), 95-110.

Kumru, A., Carlo, G. ve Pope-Edwards, C. (2004). Olumlu sosyal davranışlarının ilişkisel, kültürel, bilişsel ve duyuşsal bazı değişkenlerle ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 19, 109-125.

Laible, D. J., Carlo, G. ve Raffaelli, M. (2000). The differential relations of parent and peer attachment to adolescent adjustment. *Journal of Youth and Adolescence*, 29, 45-59.

Lapsley, D., Rice, K. ve FitzGerald, D. (1990). Adolescent attachment, identity, and adjustment to college: Implications for the continuity of adaptation hypothesis. *Journal of Counseling Development*, 68, 561-565.

Larose, S. ve Boivin, M. (1998). Attachment to parents, social support expectations, and socioemotional adjustment during the high school-college transition. *Journal of Research on Adolescence*, 8, 1-27.

Marsh, H. W. ve Hocevar, D. (1988). A new, more powerful approach to multitrait-multimethod analyses: Application of second-order confirmatory factor analysis. *Journal of Applied Psychology*, 73, 107-117.

Özdemir, M. (2010). Trust in people and institutions as predictors of youth well-being. *13th biennial meeting of Society for Research on Adolescence*, Mart, Pennsylvania, USA.

Özdikmenli-Demir, G. (2009). Üniversite öğrencilerinin kimlik gelişiminde sosyal ve kimlik sermayelerinin rolü. *Yayınlanmamış doktora tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Özdişmeli-Demir, G., Sayıl, M. ve Kumru, A. (2006). The relations of interpersonal trust beliefs to prosocial behaviors in Turkish early adolescent. *10th EARA Conference*, Mayıs, Antalya, Turkey.

Pettit, G. S., Laird, R. D., Dodge, K. A., Bates, J. E. ve Criss, M. M. (2001). Antecedents and behavior problem outcomes of parental monitoring and psychological control in early adolescence. *Child Development*, 72, 583-598.

Randall, B. (2007). *Survey notebook from late adolescents' competence study*. Fargo, N. D: North Dakota State University.

Rice, K. G. (1990). Attachment in adolescence: A narrative and meta-analytic review. *Journal of Youth and Adolescence*, 19, 511-538.

Rice, K. G., FitzGerald, D. P., Whaley, T. J. ve Gibbs, C. L. (1995). Cross-sectional and longitudinal examination of attachment, separation individuation, and college student adjustment. *Journal of Counseling and Development*, 73, 463-474.

- Rotenberg, K. J. (1994). Loneliness and interpersonal trust. *Journal of Social and Clinical Psychology, 13*, 152-173.
- Rotenberg, K. J. (1995). The socialisation of trust: Parents' and children's interpersonal trust. *International Journal of Behavioural Development, 18*, 713-726.
- Rotenberg, K. J. (2001). Trust across the life-span. N. J. Smelser ve P. B. Baltes, (Ed.), *International encyclopedia of the social and behavioral sciences* içinde (7866-7868). New York: Permagon.
- Rotenberg, K. J. (2010). *Interpersonal trust during childhood and adolescence*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rotenberg, K. J., Addis, N., Betts, L. R., Corrigan, A., Fox, C., Hobson, Z. ve ark., (2010). The relation between trust beliefs and loneliness during early childhood, middle childhood, and adulthood. *Personality and Social Psychology Bulletin, 36*(8), 1086-1100.
- Rotenberg, K. J., Boulton, M. J. ve Fox, C. L. (2005). Cross-sectional and longitudinal relations among children's trust beliefs, psychological maladjustment and social relationships: Are very high as well as very low trusting children at risk? *Journal of Abnormal Child Psychology, 33*, 595-610.
- Rotenberg, K. J. ve Cerda, C. (1995). Racially based trust expectancies of Native American and Caucasian children. *Journal of Social Psychology, 134*, 621-631.
- Rotenberg, K. J., Fox, C., Green, S., Ruderman, L., Slater, K., Stevens, K. ve ark. (2005). Construction and validation of a children's interpersonal trust belief scale. *British Journal of Developmental Psychology, 23*, 271-292.
- Rotenberg, K. J. ve Hymel, S. (Eds.). (1999). *Loneliness in childhood and adolescence*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Rotenberg, K. J., MacDonald, K. J. ve King, E. V. (2002). The relation between loneliness and interpersonal trust during middle childhood. *Journal of Genetic Psychology, 165*, 233-249.
- Rotenberg, K. J., McDougall, P., Boulton, M. J., Vailancourt, T., Fox, C. ve Hymel, S. (2004). Cross-sectional and longitudinal relations among peer-reported trustworthiness, social relationships, and psychological adjustment in children and early adolescents from the United Kingdom and Canada. *Journal of Experimental Child Psychology, 88*, 46-67.
- Rothbaum, F. ve Trommsdorff, G. (2007). Do roots and wings complement or oppose one another? The socialization of relatedness and autonomy in cultural context. J. E. Grusec ve P. D. Hastings, (Ed.), *Handbook of socialization: Theory and research* içinde (461-489). New York: Guilford.
- Rotter, J. B. (1967). A new scale for the measurement of interpersonal trust. *Journal of Personality, 35*, 651-665.
- Rotter, J. B. (1971). Generalized expectancies for interpersonal trust. *American Psychologist, 26*, 443-452.
- Russell, D., Peplau, L. A. ve Cutrona, C. E. (1980). The revised UCLA loneliness scale: Concurrent and discriminate validity evidence. *Journal of Personality and Social Psychology, 39*, 472-480.
- Satorra, A. ve Bentler, P. M. (1994). Corrections to test statistics and standard errors in covariance structure analysis. A. Von Eye ve C. C. Clogg, (Ed.), *Latent variable analysis: Applications in developmental research* içinde (339-418). Newbury Park, CA: Sage.
- Sayıl, M. ve Kındap, Y. (2010). Ergenin anne babadan algıladığı psikolojik kontrol: Psikolojik Kontrol Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikoloji Yazıları, 13*(25), 62-71.
- Sayıl, M., Kumru, A., Bayraktar, F., Kındap, Y. ve Özdiğer, G. (2008). *Çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecinde sosyal ilişkilerin niteliği ve karakter oluşumuyla ilişkisi*. (Proje No: 105K029). TÜBİTAK - SOBAG.
- Schultheiss, D. ve Blustein, D. (1994). Role of adolescent-parent relationships in college student development and adjustment. *Journal of Counseling Psychology, 41*, 248-255.
- Shek, D. T. L. (2005). Perceived parental control and parent-child relational qualities in Chinese adolescents in Hong Kong. *Sex Roles, 53*(9), 635-646.
- Shek, D. T. L. (2007). Perceived parental behavioral control and psychological control in Chinese adolescents in Hong Kong: A replication. *Adolescence, 42*(167), 6.
- Sobel, M. E. (1982). Asymptotic intervals for indirect effects in structural equations model. S. Leinhardt, (Ed.), *Sociological methodology 1982* içinde (290-312). San Francisco: Jossey-Bass.
- Soenens, B. ve Beyers, W. (2012). The cross-cultural significance of control and autonomy in parent-adolescent relationships. *Journal of Adolescence, 35*, 243-248.
- Soenens, B. ve Vansteenkiste, M. (2010). A theoretical upgrade of the concept of parental psychological control: Proposing new insight on the basis of self-determination theory. *Developmental Review, 30*, 74-99.
- Soenens, B., Vansteenkiste, M., Duriez, B. ve Goossens, L. (2006). In search of the sources of psychologically controlling parenting: The role of parental separation anxiety and parental maladaptive perfectionism. *Journal of Research on Adolescence, 16*, 539-559.
- Soenens, B., Vansteenkiste, M., Goossens, L., Duriez, B. ve Niemiec, C. P. (2008). The intervening role of relational aggression between psychological control and friendship quality. *Social Development, 17*, 661-681.
- Soenens, B., Vansteenkiste, M., Luyten, P., Duriez, B. ve Goossens, L. (2005). Maladaptive perfectionistic self-representations: The mediational link between psychological control and adjustment. *Personality and Individual Differences, 38*, 487-498.
- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları, 3*, 49-74.
- Tuzgöl-Dost, M. (2007). Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunun bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2*(22), 132-143.
- Weiss, R. S. (1974). The provisions of social relationships. Z. Rubin, (Ed.), *Doing unto others* içinde (17-26). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Wentzel, K. R. (1991). Relations between social competence and academic achievement in early adolescence. *Child Development, 62*, 1066-1078.

Summary

The Relation between Parental Psychological Control and Late Adolescents' Loneliness: The Mediator Roles of Interpersonal Trust and Attachment

Deniz Kurt

Hacettepe University

Melike Sayıl

Hacettepe University

Yeliz Kındap Tepe

Cumhuriyet University

Interpersonal trust, which refers to trusting significant others such as mother, father, peer and teacher, is considered as the foundation of society (Bernath & Feshbach, 1995; Rotenberg, 2010; Rotenberg & Cerda, 1995; Rotter, 1967). Rotter (1971) defines interpersonal trust as "generalized expectation" that relies on an individual's written or verbal statements (e.g., making a promise). According to Rotenberg's theoretical framework (1994; 2001; 2010), there are three bases of interpersonal trust: *Reliability*, *emotional*, and *honesty*. Trust belief in children and adolescents are commonly believed to be positively associated with academic achievement and prosocial behaviors (Imber, 1973; Özdikmenli-Demir, Sayıl, & Kumru, 2006; Rotenberg et al., 2005; Wentzel, 1991).

Similar to the interpersonal trust, researchers suggest that *secure attachment* to parents influences an individual's relations established during adolescence and adulthood (Ainsworth, 1989; Bowlby, 1988). Several studies have revealed that students with secure attachments to their parents tend to have high levels of social, academic and emotional adjustment (Blain, Thompson, & Whiffen, 1993; Bradford & Lyddon, 1993; Holmbeck & Wandrei, 1993; Larose & Boivin, 1998; Schultheiss & Blustein, 1994). Apart from the importance of secure attachment to parents at adolescence (Allen, Hauser, Bell, & O'Connor, 1994), supportive relations with peers play a crucial role in the individual's psychosocial adjustment. For example, according to a study analyzing the relationship between university students' attachment to both parents and peers, and their psychosocial well-being, adolescents who have high levels of attachment to peers tend to have high levels of self-esteem and life satisfaction (Armsden & Greenberg, 1987).

The role of parents and parenting behaviors is particularly important in the development of attachment and

trust. Therefore, parenting behaviors have a significant role in the development of these two structures (Bernath & Feshbach, 1995; Bowlby, 1979; Erikson, 1963). One of the parenting behaviors is psychological control. It involves behaviors and practices in which the parent's own goals and desires are dominant, preventing the individual to express oneself. Here the parent is not responsive to one's psychological needs and intervenes the development of his or her autonomy and independence (Barber & Harmon, 2002; Pettit, Laird, Dodge, Bates, & Criss, 2001). This form of control is a major cause of adjustment disorders and internalization problems (e.g., depression, anxiety, and loneliness) in childhood and adolescence (Barber, 1996; 1999; Barber & Harmon, 2002; Soenens, Vansteenkiste, Luyten, Duriez, & Goossens, 2005). Psychological control perceived from parents seems not only related with negative developmental outcomes of an individual, but also has a negative effect on the relationship between parents and children (Barber, 1996; Barber & Harmon, 2002). Because representation of parent-child attachment can be transferred to peer relationships (Bowlby, 1980), psychological control perceived from parents may impair relationships with peers (Soenens & Vansteenkiste, 2010).

Feelings of loneliness may prevent the adolescent from fulfilling psychosocial tasks at university in which the relations become more diversified, and close relationships begin to establish (Cacioppo & Patrick, 2008; Rotenberg & Hymel, 1999). As a matter of fact, Turkish university students with higher levels of loneliness tend to have lower levels of life satisfaction (Tuzgöl-Dost, 2007). Loneliness was also found as a suicide risk factor (Durak-Batigün, 2005). Psychological control, acknowledged to be particularly a negative parental control, seems to be an important predictor of one's loneliness among Turkish adolescents (Kındap, Sayıl, & Kumru,

Address for Correspondence: Deniz Kurt, Hacettepe University, Department of Psychology, Beytepe, 06800 Ankara/Türkiye
E-mail: denizkurt@hacettepe.edu.tr

Author Note: This study was supported by The Scientific and Technological Research Council of Turkey (TÜBİTAK SOBAG-105K029). We are grateful to our project team (Asiye Kumru, Fatih Bayraktar, & Gözde Özdikmenli Demir) for their valuable contributions.

2008).

In this study, interpersonal trust and attachment were investigated as possible explanatory mechanisms in the relationship between perceived parental psychological control and the adolescent's loneliness. Late adolescents' functioning was considered in the scope of both parents and peers. The following research hypothesis was tested: Perceived parental psychological control is positively associated with the adolescent's loneliness, and trust in parent/peer and attachment to parent/peer has a mediator role in this relationship.

Method

Sample

Participants were 409 female (54 %) and 345 male students from the universities in Ankara and Bolu. After the missing data was eliminated, the numbers of participants were designated as 685 (378 female). Age range of the participants was 17-25, and the mean age was 19.85 ($SD = 1.42$). 17 % of the participants were in their first, 44 % second, 26 % third and 8 % forth year at the university. The students who were at the university for more than four years were 5 %.

Measures

Late Adolescent's Interpersonal Trust Belief Scale (Rotenberg et al., 2005). In this scale there are 30 short stories, and participants are required to answer questions on a 5 point scale (1 = very unlikely, 5 = very likely). High scores from this scale indicate high levels of interpersonal trust belief in significant others. In this study, the internal consistencies of subscales were found as .71, .68 and .69 for mother, father and peer, respectively.

Inventory of Parent and Peer Attachment (Armsden & Greenberg, 1987). The scale is comprised of two subscales measuring attachment to parents and peers, and in both scales there are 12 similar items assessed with 5 point scale (1 = never, 5 = always). High scores obtained from the scale show secure attachment, and low scores insecure attachment. In this study, the internal consistencies of subscales were found as .83 and .75 for parents and peers, respectively.

Psychological Control - Disrespect Scale, PCDS (Barber, Xia, Olsen, Mcneely and Bose, 2012). The scale is a three point scale which consists of eight items [e.g., "Embarrasses me in public (e.g., in front of my friends)"; 1 = not like her/him, 3 = a lot like her/him]. High scores attained from the scale show that psychological control practices of mother and father tend to be high. In this study, a Turkish version of the scale (Sayıl & Kindap, 2010) was used. Cronbach Alphas of the scale were .88 for mother and father.

UCLA Loneliness Scale (Russell, Peplau, & Cutrona, 1980). A version of the scale which was reviewed and shortened in an intercultural study (Randall, 2007) and which consisted of 9 items (Revised UCLA Loneliness Scale) was used. High scores obtained from the scale indicate individual's high levels of loneliness. The internal consistency of scale was to be .88.

Procedure

Scales were administered to the students in two sessions as a part of the project's pamphlet. The students took the tests and were informed about confidentiality of their identities.

Results

The preliminary results indicated that females reported more trust in mothers ($F_{1,683} = 31.04, p < .001, \eta^2 = .04$) and fathers ($F_{1,683} = 6.27, p < .05, \eta^2 = .01$) are more securely attached to their parents ($F_{1,683} = 7.00, p < .01, \eta^2 = .01$) and peers ($F_{1,683} = 5.16, p < .05, \eta^2 = .01$) than males, on the other hand, males perceived more psychological control from their mothers ($F_{1,683} = 12.38, p < .001, \eta^2 = .02$) and fathers ($F_{1,683} = 10.72, p < .01, \eta^2 = .02$) than females. There were no gender wise differences in terms of trust in peers ($p > .05$). In addition, loneliness levels of the males ($M = 2.20, SD = .75$) tend to be significantly higher than females ($M = 2.07, SD = .67$) ($t_{683} = -2.39, p < .05, \eta^2 = .01$).

Mediated Effects of Trust in and Attachment to Parents

Mediated effects for *Trust in Parents* provided a good fit to the data both in females and males [SBS χ^2 (11, $N = 378$) = 27.30, $p < .01$, CFI = .98, SRMR = .03, RMSEA = .06; SBS χ^2 (11, $N = 307$) = 16.89, $p = .11$, CFI = .99, SRMR = .03, RMSEA = .04, respectively]. Accordingly, mediated effects for *Attachment to Parents* were in concordance with the data both in females and males [SBS χ^2 (17, $N = 378$) = 26.31, $p = .07$, CFI = .99, SRMR = .03, RMSEA = .04; SBS χ^2 (17, $N = 307$) = 35.31, $p < .01$, CFI = .98, SRMR = .04, RMSEA = .06, respectively]. The relationship between psychological control and loneliness within the context of *Trust in Parents* decreased from .49 to .40 and from .50 to .46 in females and males, respectively; however, these decreases were not significant. Evidently, neither for females nor males the relationship between psychological control and loneliness was mediated by trust in parents. As regards *Attachment to Parents*, the relationship between psychological control and loneliness decreased from .49 to .31 ($z_{\text{female}} = 2.85, p < .01$) and .50 to .28 ($z_{\text{male}} = 3.36, p < .001$) in females and males respectively and these decreases were significant. Consequently, it was found

that the relationship between psychological control and loneliness in females and males are partially mediated by attachment to parents.

Mediated Effects of Trust in and Attachment to Peers

Mediated effect for *Trust in Peers* provided a good fit to the data in females [$SBS_{\chi^2}(7, N = 378) = 5.50, p = .60, CFI = 1.00, SRMR = .02, RMSEA = .00$]. Similarly, mediated effects for *Attachment to Peers* agreed with the data in both females and males [$SBS_{\chi^2}(17, N = 378) = 19.90, p = .28, CFI = 1.00, SRMR = .02, RMSEA = .02$; $SBS_{\chi^2}(17, N = 307) = 34.69, p < .01, CFI = .98, SRMR = .04, RMSEA = .06$, respectively]. The relationship between psychological control and loneliness as regards *Trust in Peers*, decreased from .49 to .45 in females ($z_{\text{female}} = 2.24, p < .05$) and this decrease was significant. Consequently, it was found that the relationship between psychological control and loneliness in females was *partially mediated* by trust in peers. Within the context of *Attachment to Peers*, the relationship between psychological control and loneliness decreased from .49 to .14 ($z_{\text{female}} = 5.00, p < .001$) and .50 to .17 ($z_{\text{male}} = 4.47, p < .001$) in females and males respectively, and these decreases were significant. Consequently, it was found that the relationship between psychological control and loneliness in females and males was partially mediated by attachment to peers.

Discussion

In the frame of functioning in parental context the findings revealed that trust in parents did not mediate the relationship between parental psychological control and adolescent's loneliness. However, it can be proposed that interpersonal trust can be conceived to gain importance in late adolescent's relations with their peers, not parents. An investigation of the role of other significant adults (e.g., trust in a professor) in late adolescent's social environment can shed light on the contributing factors of late adolescent's psychosocial and academic functioning.

On the other hand, it was found that *attachment to parents* has a partial role on the relationship between psychological control and loneliness in both females and males. It seems that parents' psychologically controlling practices may still have an influence on late adolescents isolating them from their peers, and if there is a secure

attachment with their parents, the negative influence of psychological control can be weakened.

Results regarding to functioning in peer context, revealed that in females *trust in peers* have partial effects on the relationship between psychological control and loneliness. Females compared to males as being more relationship oriented, and tend to establish more intimate relations from their childhood period (Buhrmester & Furman, 1987; Rotenberg, MacDonald, & King, 2002) might prone to such influences more than the males.

Otherwise, it was found that *attachment to peers* partially mediated the relationship between psychological control and loneliness. This pattern in peer model seems to be similar to the pattern in parent model. Confirming the findings that both attachment to parents and peers were robust predictors of adolescent adjustment (Armstrong & Greenberg, 1987; Laible et al., 2000). Laible et al. (2000) designated that attachment to parents and peers have similar functions in adolescent adjustment.

The results of the study propounds that regarding the prediction of psychosocial functioning of late adolescents, psychological control perceived from parents, trust in peers and secure attachment to parents and peers are important ingredients. However, within the scope of the study, loneliness as an indicator of adolescent's psychosocial ill functioning was examined as a global construct. Nevertheless, it might be valuable to scrutinize social and emotional loneliness separately. The first dimension is defined as lack of social integrity, but the other one is defined as lack of attachment. Another limitation of the study is that even the scale used to measure the interpersonal trust have a strong theoretical background, statistically its reliability is low. In addition the trust is conceptualized in the west and therefore it does not have the same meaning in relatively collectivist culture. Trust may have other connotations such as loyalty, reciprocity, harmony, and group belongingness being different from western cultures (Rothbaum & Trommsdorff, 2007).

In conclusion the negative effects of psychological control of late adolescent's loneliness can be decreased partially by attachment to parents and peers, and by trust in peers. Consequently, the study revealed that psychological control perceived from parents might have a negative influence on adolescent's psychosocial functioning even in university years, and the importance of trust in and secure attachments to significant figures can diminish the feeling of loneliness.